

EĞİTİM PROGRAMLARININ BİREYSELLEŞTİRİLMESİNİN SEBEPLERİ

Dr. Ramazan ÖZBEK

D. Ü. Siirt Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, eğitim programlarının bireyselleştirilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Çalışma, ilgili alandaki kaynaklar taranarak yapılmıştır.

Çalışmada; Bireyselleştirilmiş Eğitim Programının (BEP) temelini oluşturan bireysel farklar, öğretim sürecine ilişkin özellikleri ve kapsamı, BEP tekniği olarak programlı öğretim, uzaktan öğretim, modüler öğretim teknikleri ve bireyselleştirilmiş öğretim ile öğretim teknolojisi ilişkisi ele alınmıştır.

ABSTRACT

The aim of this paper is based on individualized education curriculum. Research is descriptive and has been done by the method of data scanning.

In this paper individualized education curriculum (IEC) on individual differences, properties related to teaching process, quality of IEC, remote teaching as technique of IEC programmed learning, distance teaching, module teaching and individualized teaching and relations with teaching technology have been explained.

1. GİRİŞ

Çağdaş uygarlığın en belirgin temel özelliklerinden biri bilimselliğin, bilimsel tutum ve davranışların sosyal hayata yansımalarıdır. Şüphesiz burada eğitim kurumlarının önemi büyüktür. Eğitim bireyleri gelecek için hazırlayan toplumsal kurumların başında gelmektedir. Eğitim sonucu edinilen bilgi, beceri, alışkanlık, tutum ve değerlerin mevcut ihtiyaçları karşılamada olduğu kadar, gelecekte karşılaşılabilecek sorunları çözebilme özelliğini taşıması gerekmektedir (Özbek, 2004: IX). Günümüz toplumlarının sorunları nitelikleri yönünden dünden farklıdır. Yarın da bu günden farklı olacaktır. Bu farklılıklar yeni gelişmeleri beraberinde getirmektedir.

Geleneksel öğretim metotlarında pek dikkate alınmayan bireysel farklılıklar, öğrenme muhtevalarının farklılıkları, dış öğrenme şartları, öğrenmenin niteliği gibi faktörler öğrenmede beklenen gelişmeyi oluşturmadığından yeni arayışlar kendini hissettirmiş, bunun sonucu olarak da birbirlerine göre oldukça farklılıklar arz eden öğrenme kuramları geliştirilmiştir. Öğretmeni, öğretim ünitesini, dersi veya problemi merkeze alan program anlayışları günümüzde bizzat öğrenciyi merkeze alan, onun ilgi, yetenek ve ihtiyaçlarına yönelik bireysel öğretim programları geliştirilmeye başlamıştır. Bireysel öğrenme-öğretme etkinlikleri değişik yöntemlerle uygulanmaktadır. Bunlar otomatik dil dersliklerinde öğretim, programlı öğretim, modüler öğretim, bilgisayarlarla öğrenme-öğretim, Televizyonlu öğretim, uzaktan öğretim, etkinlikleri olmak üzere farklı isimler ve yöntemler halinde uygulanmaktadır (Hızal, 1989:44; Alkan, 1997:176-197).

2. BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PROGRAMLARI

2.1. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı

"Bireyselleştirilmiş Öğretim Programı"; öğrenciler arasındaki bireysel ayrılıkları göz önünde tutan, her öğrenciyeye kendi ilgi, yetenek, hız gibi özellikleri ölçüsünde ilerleme imkanı sağlayan öğretim biçimi, olarak tanımlanmaktadır. Bireysel öğretim ise, araç-gereçlerin her öğrencinin kişisel yetenek ve ilgisine karşılık verecek biçimde hazırlanıp kullanılmasına önem veren öğretim uygulaması (Oğuzkan, 1993:20) olarak tanımlanabilir.

Bireyselleştirilmiş öğretim materyali, öğrencinin kavramlarda yapabildikleri (performans düzeyi) dikkate alınarak hazırlanan öğretim materyalidir. Bir başka ifade ile bireyselleştirilmiş öğretim, öğrencilerin kendi hızları ile bireysel olarak öğrenmelerini sağlayacak, bireyselleştirilmiş öğretim materyalleri ile yapılan bir öğretim yaklaşımıdır (Erden ve Akman,1995:163).

Bireysel öğretim, eğitim teknolojisinde eğitsel ortamlara dayalı olarak geliştirilmiş öğretim sistemleri, eğitim eşitliğini geliştirme ve eğitimin kalite ve etkinliğini artırma yanında programlara hareket, esneklik ve çeşitlilik niteliği kazandırır. Bu sistemle öğrencinin ne öğreneceği, nasıl öğreneceği, ne zaman ve hangi hızla öğreneceği, geleneksel eğitim sistemlerindeki kontrole bağlı kalmaksızın öğrenci inisiyatifine göre şekillenir (Alkan, 1997:42).

Bireyselleştirilmiş öğretim, hedefleri belirli davranışsal terimlerle belirlenebilen ve anlamlı biçimde organize edilebilen herhangi bir muhtevaya uyarlanabilecek bir öğretim planlaması ve

yürütülmesi yöntemidir. Bu öğretim hemen hemen sonsuz çeşitlilikteki eğitim hedeflerine uyarlanabilecek bir öğretim teknolojisidir.

Bu öğretim modelinde bilginin özel parçalara veya temel öğelere ayrılarak belirli bir sıraya göre düzenlenip, bireysel esaslara göre öğrenilebileceği varsayımına dayalı olarak geliştirilen programlı öğretim değişik yaklaşımlarla ele alınıp formüle edilmektedir. Görev analizi ve görevlerin hiyerarşik düzenini esas alan *Gagne modeli* yanında *Pressey'in* çeşitli yöntemlerle sunulan bir bilginin çoktan seçmeli sorularla kontrol ve pekiştirilmesini esas alan yaklaşımı; *Skinner'in* doğrusal programlaması ve *Crowder'in* dallara ayırma tekniği gibi değişik programlı öğretim kuramları geliştirilmiştir (Alkan, 1997:186-188).

Bireyselleştirilmiş Programlı Öğretim, Uzaktan Öğretim ve Modüler Öğretim olarak, bilgisayarlar, kitle iletişim araçları, bilgisayarlar ve önceleri öğretme makinaları denilen araç-gereçler yardımı ile bizzat öğrenciyi merkeze alarak, öğretmenin veya uzmanların rehberliğinde tamamı ile öğrencinin aktifliğine ve bireysel özelliklerine bağlı olarak uygulanmaktadır.

Özel eğitim gerektiren bireyler için geliştirilmiş ve ailesi tarafından onaylanmış bu program; bireyin, ailenin, öğretmenin gereksinimleri doğrultusunda hazırlanmıştır ve hedeflenen amaçlarda verilecek destek eğitim hizmetlerini içerir.

Özel eğitim gerektiren öğrencinin, normal sınıf düzeyinde belirlenmiş beklentilerinden farklı olarak belirlenen bir süre içinde öğrenme beklentilerinin, ihtiyaçlarının, ilgilerinin ve performansının bir özeti. Normal okul programındaki değişiklikleri ve uyarlamaları içeren ve her özel eğitim gerektiren öğrenci için hazırlanan yazılı bir plandır.

Özel eğitim gerektiren öğrencinin gelişimini gözlemek ve iletişim kurmak için öğretmenlere yardımcı olan bir araçtır.

Okul personeli ve destek hizmetleri veren kişilerin birlikte geliştirdikleri, uygulandıkları ve gelişmeleri izledikleri bir plandır. Gerektiğinde düzeltilebilen ve değiştirilebilen esnek bir çalışma programıdır (Kasar, 2004)

Fiscus ve Mandell (1997:22) Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı kavramını, özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin eğitiminde kullanılacak program olarak tanımlamakta ve; (a) çocuğun o anki eğitim performansını, (b) kısa dönemli öğretim hedeflerini de içeren yıllık (uzun dönemli) amaçları, (c) Çocuğa sağlanabilecek özel eğitim hizmetlerini ve çocuğun normal eğitim programlarına ne ölçüde katılabileceğini, (d) bu tür hizmetlere başlanması için düşünülen zaman ve devam edeceği süreyi, uygun

amaç, ölçüt, değerlendirme sürecini, öğretim amaçlarının değerlendirilmesi için en azından bir yılı esas alan zaman çizelgelerini içerdiğini açıklamaktadır.

Bireyselleştirilmiş öğretim materyali, öğrencinin kavramlarda yapabildikleri (performans düzeyi) dikkate alınarak hazırlanan öğretim materyalidir (Varol, 1992:15). Davranışçı kuramcılardan Skinner tarafından geliştirilen edimsel şartlanmanın öğretime uygulanması sonucu ortaya çıkan bir öğretim modelidir. İlk kez 1954 yılında Skinner tarafından geliştirilen bu model 1960'lı yıllarda Amerika'da popüler olmuş ve etkililiği üzerinde birçok araştırma yapılarak geliştirilmiştir. 1980'li yıllarda kişisel bilgisayarların yaygınlaşması ve eğitime girmesinden sonra, bilgisayar desteklileştirilmiştir (Çilenti, 1984:1-2).

2.2. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarına Neden Gereksinim Duyulmaktadır?

Öğrenme Psikolojisi alanında yapılan çalışmalarda bireylerin öğrenme hızlarının aynı olmadığını, bir konuyu herkesin aynı sürede öğrenemeyeceğini, dolayısıyla bireylerin grup halinde eğitilmelerinin sakıncalı olduğunu göstermiştir (Hızal, 1989: 42).

Öğrenme-öğretme sürecinde bireylerin bilgi kaynağı ile etkileşimini doğrudan sağlayacak düzenlemelerin gerekliliği çok eskilerden bugüne kadar süren görüşlerden anlaşılmıştır. Artık öğretmeni ya da konuyu merkeze alan, her türlü bilgiyi öğretmenden bekleyen öğrencilik anlayışından uzaklaşmakta; artık öğretmenin rehberliğinde ve kontrolünde bireyin kendi hızı, yeteneği, ilgi ve ihtiyaçları yönünde çaba göstermesi gereken bir program anlayışı gerekliliğini hissettirmektedir.

Geleneksel eğitim sistemlerinde belirli yaşlardaki bireyler aynı eğitim basamağında grup halinde eğitilmektedirler. Halbuki öğrenme bireysel bir süreçtir. Dolayısıyla aynı sınıfta bulunan bireyler eşit zaman diliminde farklı düzeylerde öğrenmektedirler. Bu sistemde bütün yükü ve etkinliği öğretmen göstermekte, sınıf ortalamasına uygun bir tempo içinde ders etkinliği sürdürmektedir. Bu durum ise bazı öğrenciler için hızlı, bazı öğrenciler için yavaş, bazı öğrenciler için sıkıcı, bazı öğrenciler içinde gereksiz olarak görülebilmektedir. Bir başka deyişle öğretimde bireylerin bireysel ihtiyaçlarına cevap verilememekte, bir yerde öğrenciler adeta sistem dışına doğru itilmektedirler. Bu durumda emek, zaman, ekonomik güç ve bunların sonucu olarak insan gücü kaybına neden olmaktadır. Halbuki Bloom (1979:216) kalıtım ve çevre etkilerinden yavaş öğrenen öğrencilerin bulunabileceğini belirterek bu öğrencilerin de etkili bir şekilde öğrenebileceklerine; ancak bu sonuca erişebilmek için öğrencilerin daha çok zamana, dikkate ve kaynağa gerek duyulacağını ifade etmektedir. Tüm öğrencilerin bu özelliklere uygun olarak eğitilmeleri geleneksel eğitim sistemlerinde mümkün değildir. Yapılacak iş eğitim

programlarını bireyselleştirmek, yani öğretimi, bireylerin kalıtsal ve çevresel özellikleri ile uyumlu hale getirmek, bireylere öğrenebilecekleri en uygun ortamları oluşturmak gerektiği belirtilmektedir.

Eğitimci ve psikologlar, eğitim etkinlikleri motorunun eğitilen olduğunu belirtmekte ve bu görüşlerini şu ilkelere dayandırmaktadırlar:

- Etkili ve sağlam olan bireysel öğrenmedir.
- Öğrenci öğrenme süreci boyunca başarı ve başarısızlığı konusunda geribildirim almalıdır.
- Çocuk öğrenme sürecinde kendi kapasitesine ve bireysel durumuna uygun olarak özgürce ilerleyebilmelidir.
- Etkili bir öğrenme olabilmesi için öğrencinin olgunluk düzeyi, becerileri ve öğrenmedeki tepkileri dikkate alınmalıdır (Hızal,1989: 44).

Bu ilkelere dayalı bireyselleştirilmiş bir öğretim sisteminin bireylerin fiziki ve sosyal ihtiyaçlarının doyurulmasına yönelik olacağı, eğitim sonucu bireylerin yeti ve yeteneklerini en üst seviyede gerçekleştireceği, öğrenci açısından önemli görülecek böyle bir eğitim ortamında, öğrenme yaşantıları faaliyetlerine aktif katılacağı beklenmektedir.

Öğrencinin öğrenme düzeyini belirlemede büyük bir öneme sahip olduğuna inanılan öğrenci niteliklerinden ilki onun *bilişsel giriş davranışları*, yani eldeki öğrenme ünitesi ya da ünitelerinin öğrenilebilmesi için gerekli olduğu kabul edilen ilgili ön öğrenmelerdir. İkincisi, öğrenci niteliği ise, onun öğrenme süreci ile ilgili *duyuşsal giriş özellikleri* yani yeni öğrenme ünitesi ya da ünitelerini öğrenmeye güdülenmiş olma derecesidir. Öğretimle ilgili en önemli değişkenin *öğretim hizmetinin niteliği* olduğu sanılmaktadır. Bu değişken, nelerin ve onların da nasıl öğrenileceğini öğrenciye bildiren uyarıcıların, öğrenciye sağlanan öğrenme sürecine katılma olanaklarının ve öğrenilenleri pekiştirme amacı ile kullanılan uyarıcıların öğrenci ihtiyaçlarına uygunluk derecesini kapsamaktadır (Bloom, 1979:11).

2.3. Bireysel Farklılıklar (Giriş Davranışları)

Belirli bir öğrenme ünitesinin öğrenilebilmesi için gerekli olan ön öğrenmelere "Bilişsel Giriş Davranışları" denir.

Bir öğrenme ünitesinde öğrenmenin gerçekleşme derecesini belirleyen çok çeşitli etkenler bulunmaktadır. Bu etkenler büyüme, gelişme ve olgunlaşma ile ilgili olarak iç faktörlerden kaynaklanabileceği gibi ortam, içerik, araç-gereç vb. gibi bazı dış faktörler de olabilir. Bu etkenlerden iç

faktörlere bağlı olan bireysel farklılıklar şu şekilde sıralanabilir (bunlar aynı zamanda bireysel öğretimi zorunlu kılan etkenlerdir):

Olgunlaşma: Kalıtım ve çevre koşulları arasında etkileşim sonucu olan dirimsel gelişme (Oğuzkan, 1993:105) veya bireyin büyüme ve yetişme düzeyine göre kendisinden beklenen davranışları sergileyebilme seviyesine gelmesi olarak tanımlanabilir.

Güdülenme: Bir kimsenin belli bir şeyi öğrenmeye ya da yapmaya karşı ilgi ve istek duymaya başlaması (Oğuzkan, 1993:67) veya bireyde gerginlik yaratan herhangi bir problemin veya ihtiyacın çözümlenebilmesi için bireyin söz konusu problemi çözmek için istekli hale gelmesidir. Eğitimde güdülenme doğal ya da yapay olarak oluşturulabilir.

Duyu Organları: Bireyler her türlü öğrenmeyi sağlayan uyarımları çevreden duyu organları vasıtasıyla alırlar. Uyarımlar ne kadar çok sayıdaki duyu organına hitap ederse öğrenme düzeyi o kadar yüksek olur. Duyu organlarındaki bozukluklar öğrenmeyi olumsuz yönde etkilemektedir.

Zeka Düzeyi: Zeka bireysel farklılıkların başında gelmektedir. Her bireyin zeka düzeyi diğerlerine göre farklılıklar arz edebilir. Bireylerin bir kısmı soyut veya somut kavramları, bir kısmı sözel veya sayısal konulara ilgi duyarken bir kısmı okuduğu bir konuyu bir defada anlayabilmekte iken bir kısmı birkaç defada anlayabilmektedir. Zeka farklı yeteneklerden meydana geldiği için öğrenci, bazı derslerin gerektirdiği yetenekler yönünden farklı düzeylerde bulunabilir. Bunun dışında normal dışı zeka düzeyine sahip bireyler vardır. Bu bireylerin zeka düzeylerine uygun eğitim ortamları oluşturma kaçınılmaz bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır. Buradaki eğitim ortamı ise bireysel bir nitelik taşımak zorundadır.

Yaş Düzeyi: Yapılan çalışmalar belirli konuların öğrenilebilmesinde belirli yaşa ulaşmanın gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bazı durumlarda da belirli bir yaş geçtikten sonra belirli bir davranış ya öğrenilememekte ya da çok zor öğrenilmektedir. Bu özellikler öğrenmede "kritik" dönemlerin bulunduğunu göstermektedir.

Dikkat: Zihin gücünün, belli bir durumun ya da olayın açıklıkla kavranabilmesi için o durum ya da olay üzerinde yoğunlaşması (Oğuzkan, 1993:39) halidir. Dikkat hem bireyin ilgi ve güdüleriyle, hem de dış çevreyle ilgilidir. Dikkat özelliğinin yaşla, öğrenme konularıyla, bireyin o anki yaşantısıyla yakından ilgisi vardır.

Hazır Bulunuşluk: Öğrencinin belli bir konuyu öğrenebilmesi için gerekli olan ön öğrenmelere, ve konunun öğrenilebilmesi için bireylerde olması gereken diğer özelliklerin tamamına hazır bulunuşluk

denilmektedir. Hazır bulunuşluk bilişsel türde olabilir.Yani bir bilginin öğrenilmesi bir başka bilginin mevcudiyetine bağlı olabilir. Çarpma ve toplama işlemlerini yapabilmek için toplama ve çıkarma işlemlerin, ondalık sayılarla işlem yapabilmek için doğal sayılarla işlem yapabilmeyen öğrenilmiş olması gibi. Hazır bulunuşluk duyuşsal türde olabilir. Bireyin belirli bir konuyu öğrenmeye karşı istekli olması gerekir. Konuyu öğrenmek istemeyen kişinin konuyu öğrenebilmesi hemen hemen mümkün değildir.Tutum itibariyle konuyu öğrenmeye karşı ilgi ve istek duymalıdır. Hazır bulunuşluk becerilerle ilgili olabilir. Bir masa veya sandalye yapabilmek için keski, testere, çekiç vb. gibi araç gereçleri kullanabilme becerisine sahip olmak gerekir.

Uygun Uyarıcıların Bulunması: Uyarıcı, organizmanın içinden veya dışından gelerek onu harekete geçiren, algılama için duyu organlarının karşılaştığı ilk güçlere (Akbaba, 1995:19) denir. Algı duyu verilerini örgütleyip yorumlayarak çevremizdeki nesne ve olaylara anlam verme sürecine verilen addır. Tepki ise, bireyin uyarıcılara karşılık olarak verdiği davranışlar olarak tanımlanabilir. Birey her türlü davranışı bir takım uyarıcıları alması ve bu uyarılara uygun davranışı göstermek suretiyle sergiler. Uyarıcı olmadan veya uyarıcı algılanmadan öğrenme olmaz. Dolayısıyla öğrenmenin en önemli ilk şartı uygun uyarıcıların bulunmasıdır. Bu uyarılar fizyolojik olabileceği gibi (doğal ihtiyaçlarda algılanan açlık, susuzluk gibi) sosyal ya da ikincil türdeki ihtiyaçları gidermeye yönelik uyarıcılar (ses, resim, görüntü vb.) da olabilir. Bu uyarıcıların algılanabilmesi için birey tarafından anlamlı olması, anlaşılabilir ve karşılık için yeteneklerine uygun olması gerekir. Bir anlam ifade etmeyen veya ihtiyaca yönelik olmayan bir uyarıcıya karşılık verilmeyebilir veya söz konusu uyarıcı karşısında ilgili tepki gösterilmeyebilir.

2.4. Öğretim Hizmetinin Niteliği

Belli bir öğrenme ünitesinde sağlanan öğretim hizmeti ne kadar yüksek nitelikli olursa olsun, öğrencilerin bu ünitenin gerekli kıldığı bilişsel giriş davranışlarındaki eksiklikleri, onların bu üniteyi tam olarak öğrenmelerini olanaksızlaştıracaktır. Ancak öğrenciler belirli bir ünitenin öğrenilmesi için gerekli olan giriş davranışlarını özel ders ya da yardımlarla giderirlerse eldeki ünite öğrenilebilir (Bloom, 1979:107).

Öğrencinin kendi öğrenimine katkıda bulunmasının sağlanması, öğrenme kuramlarının tanımladıklarından daha geniş bir anlamı içerir. Öğrenmede genellikle öğrenciye sunulan şeyin ne olduğu ve onun zeka düzeyi ayrıntılı bir biçimde ele alınmamıştır. Oysa bazı belirgin türdeki gelişmeler, öğrenenin kendi katılımıyla sağlanır (Gagne, 1989:153-154).

Öğrenme sürecinde dıştan gelen uyarıcıların yanında çok önemli bir katkıda bireyin yaşamı boyunca edinmiş olduğu tecrübeler yani birikimlerdir. Bu birikimler ise her bireyde farklıdır. Her bireyin belirli bir konuyu hafızasına kodlaması birbirleriyle aynı değildir. Dolayısıyla öğrenme bireysel katılımı ile gerçekleşen bireysel bir olgudur. Birinci anlamda öğrenmeyi belirleyen, öğrencinin ne yaptığıdır, materyalin (eğitim araçlarının) veya öğretmenin ne yaptığı değil. Eğer öğrenmenin nasıl etkili olacağı ile ilgileniyorsak, dikkatimizi öğrenen birey üzerinde yoğunlaştırmalıyız. Öğrenme için en etkili koşulların düzenlenmesi öğrenmenin öğrenciyle ilgili bir sorun olarak ele alınmasını gerektirir. Öğrenme olayına öğrenciyle başlamalı ve yine öğrenciyle bitirmeliyiz. Öğrenmenin gerçekleştiği yer ne öğretmen-öğrenci ilişkisinin geçtiği yer, ne bir grubun içi, ne de bir sınıftır. Öğrenmenin geçtiği yer bireyin merkezi sinir sistemidir. Bu nedendir ki öğrenme bireyseldir (Gagne,1993:156).

2.5. Öğretme ve Öğrenen Birey

Bireyselleştirilmiş öğretim etkili ve kalıcı bir öğrenmeyi getirir. Bunu yaparken birey, kendisi için en elverişli öğretim yöntemini, zamanını içeriğini, alıştırma ve değerlendirme yöntemlerini, çalışma süresini vb. etkinlikleri kullanır, başka bir eğitim durumu bazı hedefler için diğerlerinden daha uygun olsa bile.

Dış çevrenin yeterli öğrenme için düzenlenmesi öğretme durumlarının neyle yaratılacağı ile ilgilidir. Burada öğrenme olgusu hatırlama ve transfer olgularını da kapsamaktadır. O halde öğrenmenin gerçekleşebileceği bir düzende (ortamda) yer alması gereken öğretme durumları nelerdir? Bunlar:

1. Dikkatin toplanmasını sağlamanın yanında dikkatin dağılmamasını sağlayacak tedbirlerin alınması.
2. Öğrencinin daha önce kazanmış olduğu bilgilerin çağrışımını sağlamak.
3. Öğrencinin süreç içinde yönlendirilmesi için sözel ifadelerin yanında yeni ilkelere, ipuçları veya işaretler sağlayan sözel veya yazılı-resimli araçlar kullanmak.
4. Başarı ile ilgili olarak öğrenciye geri bildirimde bulunmak.
5. Hatırlama ve transfer için yeni şartların düzenlenmesi.
6. Sonuçların değerlendirilmesi (Gagne, 1993:156-158).

2.6. İletişim Araçları ve Bilgisayarlar

Kitle iletişim araçlarının ve bilgisayarların eğitimde sıklıkla kullanılması günümüzde öğretmenin görev ve sorumluluklarını kısmen de olsa değiştirmiştir. Günümüz teknolojisi ile yapılan eğitim-öğretimde öğretmenden beklenen "rehberlik" yapmaktır. Bunun dışında öğrenci neyi, ne kadar, ne zamanda, nasıl öğreneceği vb. sorular artık tamamı ile bireysel etkinliklere bağlanmış durumdadır.

Öğretim durumları içinde hedeflerle bağlantılı olarak çeşitli kitap, dergi, radyo-teyp, açık ve kapalı devre tv. ve video yayınları ile her türlü bilgiye kolaylıkla ulaşabilme imkanı veren bilgisayarlar, tek olarak veya birkaçı bir arada kullanılabilir. Tüm bunlar bireysel olarak sürdürülecek olan eğitim-öğretim etkinliklerinin vazgeçilmez, zorunlu araçlarıdır.

Sonuç olarak öğretimin bireyselleştirilmesini gerekli kılan etmenler şu şekilde sıralanabilir:

1. Bireyler arasındaki kalıtım farklılıkları (fizyolojik ve biyolojik)
2. Çevre etkileşimi sonucu oluşan farklılıklar (sosyo-kültürel).
3. Bilgi kaynağı olarak öğretmenin yerini teknolojik araç-gereçlerin alması
4. Bilim alanlarının her geçen gün gelişmesi sonucu ortaya yeni bilimlerin çıkması
5. Bilgisayarlar gibi teknolojik araç-gereçlerin eğitimde yaygın olarak kullanılması.
6. Bireylerin tüm bilim alanlarında değil belirli alanlarda uzmanlaşma gerekliliği
7. Normal dışı bireylerinde eğitim-öğretim hizmetlerinden ağırlıklı olarak yararlanma gerekliliği

Özet olarak bireyselleştirilmiş eğitim programları ile; (a) çocuğun yapabilecekleri betimlenir, (b) çocuğa uygun eğitim hizmetleri sunulur, (c) çocuğun engelinden kaynaklanan farklı gereksinimleri belirlenir, (d) çocuğun kendi öğrenmesi ile ilgili daha fazla sorumluluk almasına yardımcı olunur ve çocuğun öğrenmesi izlenir, (e) çocuğun ilerlemeleri kayda alınır ve çocuğun ailesi ile diğer birim üyelerinin ilişkilerine katkıda bulunur, (f) çocuğun bilgi ve beceri eksiklerinin nasıl giderilebileceğine yol gösterir, (g) çocuğun eğitiminde karşılaşılabilecek sorunlar ve çözümler, alınacak kararlar hakkında aile ve okul personeline eşit söz hakkı sağlar, (h) çocuğun gelişiminin değerlendirilmesini sağlar, (ı) programın, materyalin ve başlangıç noktalarının etkililiğinin değerlendirmesine yardımcı olur (Kasar, 2004)

2.7. BEP Nasıl Hazırlanır?

Bireyin o anki performansı, kısa dönemli öğretim hedeflerini de içeren uzun dönemli amaçlar, belirlenen amaçlara ulaşmak için hazırlanan uygun öğretim planları, bireye sağlanacak özel eğitim hizmetleri, her amacı kapsayacak özel ve eğitsel destek hizmetler, normal eğitim programlarının hangi alanlarında bireye yönelik uyarlama yapılacağı, değerlendirme süreci, bu tür hizmetlerin uygulanması için öngörülen süre, programın devam edeceği zaman çizelgesi, birey için hangi koşullarda ne tür ve nasıl düzenlemeler yapmak gerektiği yazılarak hazırlanır (Kasar, 2004).

3. PROGRAMLI ÖĞRETİM

Programlı öğretim Skinner'in pekiştirme ilkeleri esas alınarak ortaya atılmış bir öğretim tekniğidir. Programlı öğretim temelde öğretimin bireyselleştirilmesi ve hatanın en aza indirilmesi gibi iki önemli yenilik getirmektedir. Programlı öğretim öğrencinin öğrenme sürecine etkin katılmasını, bireysel öğrenme hızına göre ilerleme kaydetmesini ve öğrenme sonucunun anında kontrol edilmesini sağlayan bir öğretim tekniğidir (Demirel, 2004:114).

3.1. Programlı Öğretimin Dayandığı Temel İlkeler

Bildiğimiz gibi Programlı öğretimin en önemli savunucularından birisi olan Skinner'e göre pekiştirilen davranışlar öğrenilir. Öğretimin toplu yapıldığı sınıf ortamlarında her davranışın ya da her öğrencinin davranışının tek tek pekiştirilmesi mümkün olamamaktadır. Her öğrencinin öğrenme hızı farklıdır. Bu nedenle öğretimin bireyselleştirilmesi gerekir. Programlı öğretim öğrencilerin kendi hızları ile bireysel olarak öğrenmelerini sağlayacak, programlı öğretim materyalleri ile yapılan bir öğretim yaklaşımıdır. Programlı öğretimin dayandığı temel ilkeleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Küçük adımlar ilkesi: Programlı öğretimde öğrenilecek bilgi, her biri kolaylıkla kavranacak küçük birimlere bölünür. Bu küçük bilgi birimleri basitten karmaşığa doğru ve önkoşul ilişkilerine göre aşamalı olarak dizilir.

2.Etkin katılım ilkesi: Her bilgi biriminden sonra öğrencinin kazandırılmak istenen davranışı göstermesi istenir. Öğrencinin davranışta bulunması bir alıştırmaya veya soruya ile sağlanır. Böylece öğrenci öğrenme işine etkin olarak katılmış olur.

3. Başarı ilkesi: Öğrenmenin gerçekleşmesi için öğrencinin doğru davranışının pekiştirilmesi gerekir. Öğrencinin pekiştireç alabilmesi için soruları doğru cevaplandırması gerekir. Ancak materyalde yer alan soruların öğrencinin cevap verebileceği güçlükte olması ve öğrenciye yeterince ipucu vermesi gerekir.

4. Anında düzeltme ilkesi: Öğrenci yaptığı davranışın doğruluğu hakkında bilgi almalıdır. Eğer öğrencinin cevabı doğruysa bu hem geri bildirim hem de pekiştireç olur.

5. Bireysel hız ilkesi: Öğrenmede bireysel farklılıklar vardır. En iyi öğrenme bireyin kendi hızıyla gerçekleştirdiği öğrenmedir. Bu nedenle öğrenciye kendi hızına göre ilerleme imkanı verilmelidir (Erden ve Akman, 1995:163-164).

3.2. Programlı Öğretim Materyallerinin Geliştirilmesi

Programlı öğretim materyalleri doğrusal ve dallandırılmış olmak üzere iki temel yaklaşımla hazırlanabilmektedir.

Bütün öğrencilerin aynı çerçeveleri takip etmelerini gerektiren programlara doğrusal program denmektedir. Bu programlar genellikle ortalama düzeydeki öğrencilerin anlayabileceği biçimde düzenlenir. Bu programlar hazırlanırken tüm öğrencilerin önbilgilerinin aynı olduğu varsayımından hareket edilmektedir. Gerçekte öğrencilerin hem önbilgileri hem öğrenme hızları birbirinden farklıdır. Bu nedenle doğrusal programlar hızlı öğrenen öğrencilere monoton ve sıkıcı, yavaş öğrenen öğrencilere güç gelebilir. Doğrusal programların bu olumsuz yönlerinin giderilmesi için dallandırılmış programlar geliştirilmiştir. Öğrenciler dallandırılmış programlarda alternatif çerçeveler yoluyla, kendi öğrenme hız ve önbilgilerine göre farklı çerçeveleri takip ederek programı bitirebilirler.

Bireyselleştirilmiş öğretim materyali geliştirmenin öğeleri öğrencinin performans düzeyini belirlemeye yönelik olarak ölçüt bağımlı testlerin hazırlanması, öğrencinin performans düzeyinin belirlenmesi, uzun ve kısa dönemli amaçların oluşturulması, performans düzeyine göre öğretim planlarının hazırlanması ve öğretimin değerlendirilmesidir (Varol,1992:15). Bunlar aşağıda açıklanmıştır:

1. Ölçüt Bağımlı Testlerin Hazırlanması

Ölçüt bağımlı testler, öğrencinin öğretim amaçlarını gerçekleştirip gerçekleştirmediğini değerlendirmeye yöneliktir. Öğretim öncesinde öğrencinin bir kavramda performans düzeyini (Başlama düzeyini) belirlemek, öğretim sırasında öğrencinin gösterdiği ilerlemeyi kaydetmek ve öğretim sonunda

öğrencinin öğretim amaçlarını gerçekleştirme düzeyini belirlemek amacıyla kullanılır (Varol,1992:15). Bu testler hazırlanırken öncelikle ele alınan kavramın analizi yapılır. Kavram analizi, bir kavramın ilişkili ve ilişkisiz niteliklerinin belirlenmesi işidir. Daha sonra kavramın analizine bağlı olarak ilişkisiz niteliklerin kolaydan zora doğru sıraya konulmasıyla bildirimler oluşturulur. Ölçüt belirlenir ve bildirimle uygun olarak sorular hazırlanır (Varol,1992:15).

2.Öğrencinin Performans Düzeyinin Belirlenmesi

Kavram analizlerinden yararlanarak hazırlanan ölçüt bağımlı testlerde, her bildirim için yer alan sorular öğrenciye sorularak, doğru ve yanlış tepkileri kaydedilerek öğrencinin performans düzeyi (yapabildikleri) belirlenir. Öğrencinin performans düzeyinin belirlenmesi, öğretime nereden başlanacağına hizmet etmektedir (Varol,1992:16).

3.Uzun ve Kısa Dönemli Amaçların Oluşturulması

Öğrencinin performans düzeyinin belirlenmesinden sonra, uzun dönemli amaçlara karar verilir. Uzun dönemli amaç, öğrencinin bir dönemde, bir ünite sonunda veya yıl sonunda gerçekleştirebileceği kapsamdaki amaçlardır.Uzun dönemli amaçlar belirlendikten sonra, kavram analizi yapılarak, öğrencinin daha kısa sürede gerçekleştirebileceği alt amaçlar yani kısa dönemli amaçlar oluşturulur...Öğrencinin performans düzeyinden bir sonraki amaçla öğretime başlanır. Zihinsel beceriler ayırdetme, somut kavram, soyut kavram (kurallar) ve problem çözme olarak basitten karmaşığa doğru sıralanmaktadır. Ayırdetme somut kavramlar için, somut kavramlar soyut kavramların kazanılması için ve soyut kavramlar (kurallar) problem çözmenin gerçekleşmesi için ön koşul olarak kabul edilmektedir. Amaçlar, davranışsal amaç niteliğinde, öğrencinin hangi davranışı, hangi durum ve şartlarda ve hangi düzeyde yapacağını ifade etmelidir. Yani amaçlar gözlenebilir ve ölçülebilir terimlerle yazılmalıdır (Varol,1992:16).

4.Performans Düzeyine Göre Öğretim Planlarının Hazırlanması

Öğrencinin bir kavramda performans düzeyinin belirlenmesi, uzun ve kısa dönemli amaçların oluşturulmasından sonra, öğrencinin performans düzeyinden bir sonraki sırada gelen alt amaca (öğretim amacı) öğretim planının hazırlanması gerekir. Öğretim planında öğrencinin performans düzeyi, öğretim amacı, öğretim amacına ulaşmak için kullanılacak araç-gereçler, öğretim ortamı, kullanılacak pekiştiriciler ve öğretim yönteminin yer alması gerekir. Öğrenci kavramın bir alt amacını gerçekleştirdikten sonra, bir sonraki sırada gelen alt amacını öğrenmeye geçer (Varol, 1992:16).

5. Öğretimin Değerlendirilmesi

Öğrencinin öğretim süresince ve öğretimin sonunda sürekli olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Sürekli olarak yapılacak olan değerlendirmeler hem öğrencinin belirlenen hedefleri kazanıp kazanmadığını hem de öğretim için yeni amaçların belirlenip öğretim programına katılmasını sağlayacaktır. Değerlendirme hem öğrencinin performans düzeyini belirlemeye, hem öğrencinin belirlenen hedefleri kazanması ve hem de öğretimin sonunda öğrencinin, programın amaçlarını kazanıp kazanmadığını belirlemek için kullanılmaktadır (Varol,1992:17).

Bilindiği gibi bireysel öğretimin temel ilkesi öğrencilerin kendi kendilerine çalışmalarını sağlayan materyaldir. Skinner bireysel öğretim materyallerinin kullanılması için "öğretme makineleri" adı verilen bir cihaz geliştirmiş, ancak teknolojik gelişmelerle bu cihaz yerini bugün bilgisayarlara bırakmıştır. Bunun sonucunda bilgisayar destekli öğretim ortaya çıkmıştır ki bu da öğretimin bireyselleştirilmesini sağlamaktadır.

Bilgisayar destekli öğretimde, öğretim hedeflerine uygun yazılımlara ihtiyaç vardır. Öğrenci bu yazılımlarla yeteneğine uygu kendi hızı ile, bireysel olarak çalışabilir, alıştırmayı yapabilir, kendi kendini değerlendirebilir, elde ettiği bilgileri başka alanlarda kullanabilir. Yine bu programların hazırlanmasında bilişsel alan kuramcılarının geliştirdikleri dikkat, algı, bilgilerin işlenmesi ve kullanılması ile ilgili kurallara da özenle yer verilebilmektedir.

4. UZAKTAN ÖĞRETİM

Uzaktan öğretim kavramı ve uygulamaları çeşitli alanlarda ihtiyaçlar ve bu ihtiyaçların giderilmesine yönelik gelişmelerin sonucu oluşturulmuş bir yöntem ve uygulamadır. Çağımızda kitle iletişim ve haberleşme sistemlerinin büyük bir hızla geliştiğini göstermektedir. Bu gelişim içerisinde bu teknolojinin yapısına paralel olarak derslik dışında, uzaktan eğitim ve öğretim faaliyetlerinin yapılmasına fırsat oluşturmuştur. Bu faaliyetler içerisinde "mektupla öğretim" metodu uzun süre uygulanmıştır. Bu gün açık öğretim lise ve yüksek öğretim seviyesinde devam ettirilmektedir. Bunun yanında toplumun değişik kesiminde bulunan insanlara da teknik ve mesleki açıdan öğrenim görme imkanı vermektedir.

Uzaktan öğretim ekonomik imkanların sınırlı olduğu, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması, herkese ve her seviyedeki insanlara ucuz ve kaliteli hizmet sunma ihtiyacı, toplumsal problemlerin

yaygın eğitim ile çözülebilmesine fırsat verme, çok sayıdaki insana aynı anda ulaşabilme gibi hususlarda etkin olarak uygulanabilmektedir.

Uzaktan öğretim programının ögesi, genel hedefler (uzak eğitim hedefleri) seviye itibarıyla aynı olmakla birlikte, kullanılan yöntemler, motifler ve program öğelerinin özel durumları bakımından farklılıklar arz etmektedir. Uzaktan öğretime göre önceden ve ayrıntılı olarak hazırlanma, programların başta gelen özelliğidir. Programlarda ülkelere göre orta öğretim kademesinden lisansüstü öğretime kadar çeşitli türde programlar uygulanmakta ve ülkeler arasında bazı uygulama farklılıkları görülmektedir.

Uzaktan öğretim sistemlerinde uygulanan öğretim süreçlerinin sisteme özgü bir nitelik taşıdığı görülür. Süreçler; (a) basılı materyal, (b) yayın, (c) yüz yüze etkileşim olmak üzere üç boyutlu bir nitelik arz etmektedir.

Basılı öğretim materyali olarak ders kitapları, görsel ve işitsel bantlar, optik ve magnetik diskler ve ödevler kullanılmaktadır.

5. MODÜLER ÖĞRETİM

Modüler programlama, öğrenme-öğretme etkinliklerinin kendi kendine öğrenme imkanı sağlayacak tarzda, kendi içinde bütünlüğü olan ve birbirini işlevsel olarak tamamlayacak biçimde bağımsız öğrenme elemanları şeklinde düzenlenmesidir. Bu yaklaşımda esas alınan öğrenme elemanına modül, bu öğrenme birikimine dayalı olarak düzenlenen öğretim programına da modüler program adı verilmektedir (Alkan, 1997:197).

Bu yaklaşım; (a) geniş kapsamlı öğretim programları planlama, (b) standart prefabrik birimler oluşturma, (c) merkezi bir yerde yönetebilme, (d) öğretim süresini kısaltma, (e) kaynakları tasarruflu kullanma, (f) özel hedeflere yönelik olma, (g) verimlilik ve etkililiği sağlama, (h) öğretimi standartlaştırma ve (i) bireye ve ihtiyaca göre hazırlanabilme gibi özgün niteliklere sahip bulunmaktadır.

Programlamada esas alınan öğrenme elemanları (modüller) açıkça tanımlanmış öğrenme hedeflerini, gerekli öğretim araç-gereçlerini, ilgili öğrenme öğelerini, metin ve görüntü formunda içerik düzenini, öğrenme hedefine erişme durumunu kontrol eden değerlendirmeyi kapsamaktadır.

Modüler programlar, öğretmen ve öğrenci için kılavuzları, öğretim araç-gereçlerini, öğretim için gerekli öğrenme elemanlarını ve program hedefleri ile uyumlu değerlendirme testlerini içeren paketler ya da öğrenme setleri şeklinde hazırlanmaktadır. Burada;

- a. Modül hazırlamada mevcut okul programlarından hareket edilmiştir.
- b. Esas alınan program, meslek alanı bakımından ve öğretim dönemleri yönünden alt birimlere ayrılmıştır.
- c. Her alt birim için, birimi oluşturan dersler belirlenmiştir.
- d. Her ders bağımsız öğretim ünitelerine ayrılarak bunlar modül standartlarında yukarıda görülen temel öğelerden oluşmuştur.

6. BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ ÖĞRETİM VE EĞİTİM TEKNOLOJİSİ

İnsanoğlunun yeryüzüne ayak basmasıyla başlayan eğitim etkinlikleri ve buna bağlı olarak yüzyıllar boyunca geliştirilen eğitim yöntem ve teknikleri geleneksel bir yapı arz etmiştir. Ancak bireysel farkların öğrenmede öneminin anlaşılması ile öğretimin bireyselleştirilme anlayışı doğmuştur. Buna bağlı olarak öğretimde bireysel yöntem ve tekniklerin kullanılması da kaçınılmaz olmuştur. Günümüz dünyasındaki bilim ve teknolojik yeniliklerin dışında kalmak mümkün değildir. Emek, tasarruf, etkililik, kalite ve üretim gibi hususlarda büyük gelişmelerin kaydedildiği, inceleme ve araştırmaların, bilimsel yöntemlerin önem kazandığı bu ortamda, 1950'li yıllardan itibaren başlayan kendi kendine öğretim teknolojisi diyebileceğimiz ve "Programlı Öğretim, Otomatik Öğretim, Kendi Kendine Öğretim, Öğretme Makinaları" gibi adlarla ifade edilen, yeni eğitim teknolojilerinin kullanılmaya başlandığı bireysel öğretim metotlarının gelişmekte olduğunu görmekteyiz.

Bireysel öğretimin en önemli özelliklerinden biri klasik anlamdaki öğretmen olmadan öğrencinin bireysel öğrenme çabaları ile eğitimin davranışsal hedeflerine ulaşabilmesidir. "Öğrenci, program ve araç" bu öğretim sisteminin temel öğeleridir. Program öğrenci tarafından soyuttan somuta, bilinenlerden bilinmeyenlere ve gerçeklerden kavramlara doğru giden bir yönde basamaklar şeklinde düzenlenen ve öğrenci faaliyetlerine imkan veren bir plandır. Burada kullanılacak araç ise bireysel öğretimi sunan kitap, kart, film, teyp, video, slayt makinaları ve özellikle günümüzde eğitimde yaygın olarak kullanılmaya başlanılan bilgisayarlardır. Bu araçların sahip olduğu özellik programı sunabilmesi, gerektiğinde öğrenci sorularına cevap verebilmesi ve verilen cevapları değerlendirerek öğrenciyi belirli konulara doğru yönlendirmesidir. Genel olarak kullanılacak araç-gereçlerin şu özellikleri taşıması gereklidir:

- a. Tüm eğitim araçları öğrencinin derse katılımını sağlamak üzere, onu cesaretlendirici olarak tasarlanmalıdır.

b. Eğitim araçları mümkün olduğunca gerçek hayattan seçilmeli veya gerçek hayatı temsil edebilecek bir yapıda olmalıdır.

c. Seçilen araç-gereçler öğrencilerin mümkün olduğunca çok sayıda duyu organına hitap etmelidir.

d. Öğrenci öğreneceği konuya bağlı olarak araç-gereçler içerisinde seçme yapabilmelidir.

e. Kullanılacak araç-gereçler öğrenciye soru yöneltebilmeli, öğrencinin sorularını alabilmeli, gerektiğinde öğrenci cevaplarını düzeltebilme özelliklerine sahip olmalıdır.

f. Kullanılacak araç-gereç, kazandırılması öngörülen hedef davranışları oluşturabilecek yapı ve özellikte olmalıdır.

g. Tüm öğrenciler tarafından kolaylıkla kullanılacak özelliklere sahip olmalıdır.

h. Kullanılacak araç-gereç ekonomik, kullanışlı ve geçerli ve güvenilir olmalıdır.

i. Öğrencileri daha iyi düşünmeye ve eleştireci olmaya yönleltmelidir.

k. Bireysel niteliklere sahip olarak kullanılabilir.

Bireyselleştirilmiş programlarda çeşitli görsel, işitsel, görsel ve işitsel makinalar kullanılmıştır. Bu makinalar teyp, video, radyo, kapalı devre ve kablolu televizyon yayınları ve son olarak hepsinin yerine kullanılabilen bilgisayarlardır. Bireyselleştirilmiş eğitim-öğretim ortamlarında kullanılacak teknolojiyi, yazı tahtası, opak projektör (episkop), tepegöz, slayt projektör, VCD, televizyon ve bilgisayarlar ile her türlü eğitim-öğretim araçları sayılabilir.

7. SONUÇ

Yeryüzüne ayak basan insanoğlunun ilk işi hayatını devam ettirebilmek için gerekli olan çevre düzenlemelerini yapabilmektir. Çevre düzenlemeleri içerisinde hayatın devamı için zaruri olan yiyecek temini, iklimden ve yabani hayvanların zararlarından vb. korunmanın yollarını bulmaya çalışmış, bu amaçla bir takım bilgiler araç-gereçlere sahip olmuş kısaca bir kültür oluşturmuştur. Çabaları içerisinde de hep bu kültürü geliştirmenin ve kendisinden sonraki kuşaklarında yararlanabilmeleri için aktarmanın yollarını aramıştır. İşte insanoğlunun başlangıçta bireysel olarak, sonraları toplumsal ve bugün evrensel boyutta bu kültürü geliştirmek ve aktarmak arzusunu taşımış ve taşımaktadır. Bu arzu ile yaptığı faaliyetlerin boyutları hem nicelik yönünden hem de nitelik yönünden her geçen gün artarak devam etmektedir.

Tarihi gelişim süreci içerisinde insanoğlu bilgilenmek, bilgilerini kendisinden sonraki kuşaklara aktarabilmenin yollarını aramış, birbirinden farklı birçok yöntem ve araç-gereç kullanmıştır. Bir bakıma insanoğlu başlangıçtan itibaren "neyi, nasıl, ne ile, ne zaman, ne kadar" sorularına cevap aramaktadır.

Çağımızdaki eğitim etkinliklerine baktığımızda birey, toplum ve özellikle çeşitli disiplinlerde gelişme ve bir bilgi patlamasını görmekteyiz. Bilgi patlaması ve elde edilmesi zarureti de eğitimin çeşitli boyutları üzerinde ve özellikle de eğitim programları alanında, dolayısıyla eğitim teknolojisi alanında önemli değişiklikleri gerekli kılmaktadır. Bu değişme ve gelişmeler eğitim modelini, kullanılacak eğitim teknolojisini, materyalini, öğrenme-öğretme süreci içerisindeki etkililiği önemli kılmaktadır.

Günümüz teknolojisinin en gelişmiş eğitim aracı olarak değişik yapılardaki bilgisayarlarla karşılaşmaktayız. Bunun yanında yukarıda sıraladığımız araç-gereçlerde kullanılmaktadır. Ancak her amaç için, her alanda yeterli olarak kullanabileceğimiz bir araç bugüne kadar yapılamamıştır. O halde günlük yaşantımızdan bir parça olarak karşımızda duran eğitim faaliyetlerinde yerine ve amaca bağlı olarak değişik araç-gereç kullanmak mecburiyetindeyiz.

Yapılan araştırmalardan bireylerin öğrenme özellikleri açısından birbirlerine göre önemli bireysel farklılıklar içerisinde olduklarını göstermektedir. Geleneksel metotlar tüm bireyler için eşit seviyede yarar sağlayamamaktadır. Daha önce açıkladığımız üzere bireysel farklar, öğrenmede nicelik ve nitelik problemi, öğretim materyallerinin yapısı, her geçen biraz daha artan bilgi düzeyine zihinsel olarak sahip olmanın imkansızlığı vb. nedenler bireyselleştirilmiş öğretimi zorunlu kılmaktadır.

Ancak bugünkü imkanlarımızla tam anlamı ile bireysel öğretim yapabilmek pek çok ülkede olduğu gibi bizim ülkemizde de şu an çok zor görülmektedir. Unutulmamalıdır ki ülke olarak varlığımızı devam ettirebilmenin en önemli unsurlarından biri nitelikli, yetişmiş insan gücümüzün nitelik ve nicelik yönünden yeterli seviyelerde bulunmasına bağlıdır.

Sonuçta eğitim sürecini oluşturan sisteme uygun işlevsel değişimi, değişime uygun eğitim programlarının geliştirilmesi programın etkin uygulanabilmesi için ihtiyaç duyulan teknolojinin oluşturulması ve bu arada eğitimin bireyselleştirilmesi gerekli ve kaçınılmaz olarak karşımızda durmaktadır.

KAYNAKLAR

- Alkan, Cevat. **Eğitim Teknolojisi**. Anı Yay. Ankara, 1997.
- Bloom, Benjamin S. **İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme** (Çev. Özçelik, Durmuş Ali). M.E.B.Yay. Ankara, 1979.
- Çilenti, Kamuran. **Eğitim Teknolojisi ve Öğretim**. Kadioğlu Matbaası, Ankara, 1984.
- Demirel, Özcan. **Öğretimde Planlama ve Değerlendirme-Öğretme Sanatı**. PegemA Yayınları, Ankara, 2004.
- Doğan, Hıfzı. **Eğitimde Program ve Öğretim Tasarımı**, Önder Matbaacılık, Ankara.
- Erden, Münire ve Yasemin Akman. **Eğitim Psikolojisi**, Arkadaş Yay. İstanbul, 1995.
- Ergin, Akif. **Öğretim Teknolojisi**, Pegem Yay., Ankara 1995.
- Fiscus, Edward D and Mandell, Colleen J. **Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Geliştirilmesi** (Ter.: Gönül Akçamete). Özkan Matbaacılık, Ankara, 1997.
- Gagne, Robert M. "**Öğrenme Kuramı, Eğitim Araçları ve Bireyselleştirilmiş Öğretim**" (Ter.: Mualla Ulusavaş). U.Ü. Yay. C.IV, S.1 U.Ü. Eğitim Fak.Der. Bursa, 1989.
- Hızal, Alişan. **Bilgisayar Eğitimi ve Bilgisayar Destekli Öğretime İlişkin Öğretmen Görüşlerinin değerlendirilmesi**. A.Ü. A.Ö. Fak. Yay. Eskişehir, 1989.
- Kasar, Zeynep Derya. **Bireyselleştirilmiş Eğitim Programları**. Ankara Valiliği MEM. (http://ankara.meb.gov.tr/ilbirimler/il_ozel_og_rehb/10_11_2003_bep.htm, erişim: 20.11.2004).
- Oğuzkan, Ferhan. **Eğitim Terimleri Sözlüğü**. Emel Matbaacılık, Ankara, 1993
- Özbek, Ramazan. **Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Ders Amaçlarının Gerçekleşme Düzeyi** (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2004.
- Varol, Nihal. **Zihinsel Engelli Çocuklara Sunulan Bireyselleştirilmiş Öğretim Materyalinin Etkililiği**. A.Ü.Yay. 637/26, Eskişehir, 1992.